

Evaluatie
Passend Onderwijs

Keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte binnen passend onderwijs

Pauline van Eck (Oberon),
Saskia Rietdijk (CED-Groep)

Keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte binnen passend onderwijs

Pauline van Eck (Oberon)

Saskia Rietdijk (CED-Groep)

m.m.v. Corien van der Linden (CED-Groep), Rianne Exalto en Sanne Weijers (Oberon)

Eck, P. van, & Rietdijk, S.
m.m.v. Linden, C. van der, Exalto, R. & Weijers, S.
Keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte
binnen passend onderwijs
Utrecht: Oberon, Rotterdam: CED-Groep

Dit is publicatie nr. 26 in de reeks Evaluatie Passend Onderwijs.

ISBN: 978-90-77737-93-4

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No parts of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means without prior written permission of the author and the publisher holding the copyrights of the published articles.

Uitgave en verspreiding:
Oberon
Postbus 1423
3500 BK Utrecht
030 2306090
info@oberon.eu
© Copyright Oberon Utrecht, 2017

Deze publicatie maakt deel uit van het door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek gefinancierde onderzoeksprogramma Evaluatie Passend Onderwijs (2014-2020).

NRO-projectnummer: 405-15-750

<u>Voorwoord</u>	<u>1</u>
<u>Samenvatting</u>	<u>2</u>
<u>1. Inleiding</u>	<u>3</u>
<u>2. Onderzoeksmethode</u>	<u>6</u>
<u>3. Organisaties over keuzevrijheid</u>	<u>10</u>
3.1 Signalen die organisaties binnenkrijgen	10
3.2 Aandachtspunten	13
<u>4. Ervaringen van ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd</u>	<u>15</u>
4.1 Keuzemogelijkheden	15
4.2 Hoe ouders het schoolkeuzeproces ervaren	15
4.3 Factoren die ouders belangrijk vinden	17
4.4 Externe factoren die van invloed kunnen zijn	18
4.5 Verbeterpunten	19
<u>5. Ervaringen van ouders van kinderen in de middelbare schoolleeftijd</u>	<u>22</u>
5.1 Keuzemogelijkheden	22
5.2 Hoe ouders het schoolkeuzeproces ervaren	22
5.3 Factoren die ouders belangrijk vinden	26
5.4 Externe factoren die van invloed kunnen zijn	28
5.5 Verbeterpunten	29
<u>6. Conclusies</u>	<u>32</u>
<u>Referenties</u>	<u>36</u>
<u>BIJLAGE 1</u>	<u>37</u>
<u>BIJLAGE 2</u>	<u>39</u>

Voorwoord

Dit onderzoek maakt deel uit van het Evaluatieprogramma Passend Onderwijs dat wordt uitgevoerd met subsidie van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). De positie van ouders is een belangrijk thema binnen deze lange termijn evaluatie van passend onderwijs.

Wij willen graag een aantal mensen bedanken die een bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek. Allereerst bedanken we de ouders die bereid waren in hun vrije tijd met ons te praten over hun ervaringen met betrekking tot het schoolkeuzeprocess. Ten tweede gaat onze dank uit naar de vertegenwoordigers van de organisaties voor hun medewerking. Ten derde zijn we dank verschuldigd aan de deelnemers aan de slotbijeenkomsten voor hun komst en input. Ten vierde bedanken we de ouders die per e-mail hun reactie hebben gegeven op een korte samenvatting van de onderzoeksresultaten. Ten vijfde bedanken we onze collega's voor hun medewerking aan het onderzoek en/of hun feedback op de rapportage. Tot slot bedanken we de leden van de programmacommissie voor hun feedback op de rapportage.

Pauline van Eck
Saskia Rietdijk

Samenvatting

Dit rapport doet verslag van een kwalitatief onderzoek naar de keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte binnen passend onderwijs. Er waren twee aanleidingen voor het onderzoek: 1) passend onderwijs brengt veranderingen met zich mee die van invloed zijn op de positie van ouders, 2) verschillende organisaties geven aan dat zij zich zorgen maken over de keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte, naar aanleiding van de signalen die zij ontvangen. Er zou voor deze ouders vaak weinig of geen keuzevrijheid bestaan, waardoor sommige ouders zich machteloos voelen. Ook zouden de informatievoorziening en de communicatie met ouders te wensen over laten.

Er zijn semigestructureerde interviews gehouden met a) vertegenwoordigers van zes organisaties die ouders informeren en ondersteunen en b) ouders van 30 kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte die binnen passend onderwijs een schoolkeuze moesten maken. De ouders wonen verspreid over Nederland en de ondersteuningsbehoeften van de kinderen zijn divers. Het onderzoek richtte zich op het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs, inclusief het speciaal onderwijs. De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat keuzevrijheid voor ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte niet vanzelfsprekend is. Circa de helft van de ouders heeft geen keuze tussen verschillende scholen. Er is voor hun kind maar één school geschikt, of zelfs geen enkele school. Ook komt het voor dat ouders niet *zelf* kunnen kiezen waar hun kind naartoe gaat.

Factoren die hierbij een rol spelen, zijn de aard van de problematiek van het kind, de financieringssystematiek en afwijzingen door scholen. Scholen wijzen leerlingen bijvoorbeeld af, omdat er geen plek is, omdat ze handelingsverlegen zijn, of omdat het kind niet voldoet aan de toelatingscriteria. Mondigheid en doorzettingsvermogen van ouders kunnen de keuzemogelijkheden vergroten. Niet alle ouders zijn hier echter toe in staat. Ook zijn er verschillen tussen regio's. Hierdoor lijkt het erop dat de keuzevrijheid niet voor alle ouders gelijk is.

Problemen waar ouders tegenaan lopen, zijn een gebrekkige informatievoorziening, onduidelijke communicatie, een gebrek aan deskundigheid en de als onnodig ervaren vertraging van het proces. Ook heeft een deel van de ouders het gevoel niet serieus genomen te worden en niet altijd welkom te zijn. De informatievoorziening, communicatie, bereidwilligheid van scholen en deskundigheid op de scholen kunnen verbeterd worden. Dit maakt het makkelijker voor ouders om een passende plek te vinden.

1. Inleiding

Achtergrond en doelstelling

Op 1 augustus 2014 is de Wet passend onderwijs in werking getreden. Sindsdien hebben schoolbesturen een zorgplicht: de school waar een kind is aangemeld moet een zo passend mogelijk onderwijsaanbod bieden. Indien de school niet zelf de benodigde ondersteuning kan geven, dan is het de verantwoordelijkheid van de school/het schoolbestuur om een andere, passende plek voor het kind te vinden. Om ervoor te zorgen dat alle kinderen een passende onderwijsplek krijgen, werken scholen en schoolbesturen samen in regionale samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Deze samenwerkingsverbanden krijgen en verdelen het budget voor extra ondersteuning op basis van gemaakte afspraken.

Passend onderwijs brengt veranderingen met zich mee die van invloed zijn op de positie van ouders. De invoering van de zorgplicht, een aanbod voor alle ondersteuningsbehoeften zo dicht mogelijk bij huis, vereenvoudigde hulproutes en formele inspraak van ouders via de ondersteuningsplanraad kunnen de positie van ouders in beginsel versterken¹. Het is echter ook denkbaar dat ouders meer onzekerheid en problemen ervaren bij het vinden van een passende plek voor hun kind, bijvoorbeeld door het wegvallen van de leerlinggebonden financiering. Bij de voorbereidingen van passend onderwijs is daarnaast gewezen op de mogelijkheid dat de zorgplicht het recht van ouders op vrije schoolkeuze in de weg zou kunnen staan. Schoolbesturen zijn namelijk wel verplicht om een passende plek te vinden, maar dit hoeft niet de plek te zijn die de voorkeur van de ouders heeft (Onderwijsraad, 2011).

Het vinden en kiezen van een passende onderwijsplek voor ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte is het onderwerp van dit onderzoek. Hoe makkelijk of moeilijk is dit sinds de invoering van passend onderwijs? In hoeverre is er sprake van keuzevrijheid?

Ander onderzoek

Uit recent onderzoek naar oudertevredenheid (Van Loon-Dijkers, Heurter & Ledoux, 2017) blijkt dat ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte die een schoolkeuze moeten maken over het algemeen tevreden zijn over het keuzeproces. Wel constateren de onderzoekers dat de tevredenheid van de ouders sterk uiteen loopt. De tevredenheid blijkt gemiddeld genomen niet veranderd te zijn sinds de invoering van passend onderwijs.

¹ Op 7 februari 2017 heeft de Eerste Kamer een wetsvoorstel aanvaard waarin wordt geregeld dat er met de ouders overeenstemming moet zijn over het handelingsdeel van het ontwikkelingsperspectief. Ook dit kan de positie van ouders versterken.

Verder zijn ouders van kinderen met of zonder extra ondersteuningsbehoefte over het algemeen redelijk tevreden over onder meer de communicatie, de informatievoorziening en de signalering van behoeften door de school. Ze voelen zich bijvoorbeeld gehoord door de school en serieus genomen.

Eerder onderzoek uit de periode rond de invoering van passend onderwijs laat zien dat de communicatie tussen ouders en school soms te wensen over laat (Onderwijsconsulenten, 2016; Netwerk Ouderinitiatieven, 2014; van Eck & Walraven, 2014). Er wordt soms van schrijnende situaties gesproken, waarin ouders machteloosheid ervaren. Verbeterpunten die uit deze onderzoeken naar voren komen, betreffen naast de communicatie met ouders ook de informatievoorziening over passend onderwijs in het algemeen en specifieke procedures in het bijzonder. Ook de afstemming tussen partijen, heldere verantwoordelijkheden en een duidelijke regie worden genoemd als aandachtspunten. Daarnaast is het serieus genomen worden, het gelijkwaardig partnerschap met school juist voor ouders van een kind met een extra ondersteuningsbehoefte van groot belang. Dit blijkt ook uit een recente publicatie waarin leraren en ouders aan het woord komen over wat hun ervaringen zijn met passend onderwijs (Van der Meer, 2016).

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte is één van de onderwerpen waar verschillende (ouder)organisaties expliciet aandacht voor vragen². Zij maken zich zorgen over de positie van ouders door de signalen die zij uit het veld ontvangen. Hieruit blijkt, volgens deze organisaties, dat er voor kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte en hun ouders vaak geen keuzevrijheid bestaat. Het systeem en de procedures zijn volgens ouders te vaak leidend en niet de vraag wat een leerling nodig heeft om te kunnen leren. Ook komt het voor dat het belang van het kind ondergeschikt wordt gemaakt aan financiële overwegingen. Maatwerk wordt hierdoor niet altijd gerealiseerd. Dit zou betekenen dat er soms sprake is van onbedoelde consequenties van de invoering van passend onderwijs ten aanzien van de keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte.

In deze rapportage wordt een beeld geschetst van de ervaringen van ouders die sinds de invoering van passend onderwijs een schoolkeuze moesten maken voor hun kind met een extra ondersteuningsbehoefte. Onder 'keuzevrijheid van ouders' wordt in dit onderzoek verstaan: de vrijheid van ouders om zélf een school te kunnen kiezen uit verschillende scholen. De onderzoeksvragen luiden als volgt:

² Zij doen dit onder andere door middel van brieven t.b.v. het Algemeen Overleg Passend onderwijs in de Tweede Kamer (voortgangsbespreking passend onderwijs) (Balans,NVA, 2016; leder(in) en negen collega-organisaties, 2016).

- *Hoe ervaren ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte het proces van schoolkeuze binnen passend onderwijs?*
- *Welke factoren spelen daarbij, in het licht van vrije schoolkeuze, een rol?*
- *Tegen welk type problemen lopen ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte eventueel aan bij het vinden van een passende plek en het maken van een schoolkeuze?*

Context

Dit onderzoek maakt deel uit van het Evaluatieprogramma Passend Onderwijs. Dit meerjarige evaluatieprogramma bestaat uit verschillende soorten onderzoek, waaronder thematische casestudies die de gelegenheid bieden om dieper in te gaan op een bepaald thema. De positie van ouders is een belangrijk thema binnen de lange termijn evaluatie van passend onderwijs en wordt daarom in verschillende onderzoeken belicht. In deze thematische studie staat de keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte centraal.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de opzet van het onderzoek toegelicht. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 t/m 5 de resultaten van het onderzoek beschreven. Daarbij wordt eerst aandacht besteed aan de uitkomsten van de gesprekken met organisaties. Vervolgens komen de ervaringen van ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd en de middelbare schoolleeftijd aan bod. In hoofdstuk 6 vatten we de onderzoeksuitkomsten samen, relateren deze aan de doelen van passend onderwijs en trekken conclusies.

2. Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk lichten we de onderzoeksmethode toe. Achtereenvolgens komen de dataverzameling, de oriëntatiefase, de onderzoeksinstrumenten, de respondenten, de data-analyse en de slotfase aan bod.

Dataverzameling

In dit onderzoek is ervoor gekozen om zowel vertegenwoordigers van organisaties waar ouders terecht kunnen, als ouders te bevragen. De voordelen van het betrekken van organisaties bij het onderzoek waren dat 1) vertegenwoordigers van organisaties over keuzevrijheid van ouders konden praten op basis van hun ervaringen met verschillende casussen en 2) zij expertise hebben op het gebied van passend onderwijs.

Er zijn semigestructureerde interviews gehouden. De gesprekken met de organisaties vonden plaats tussen eind september en begin december 2016. Het betrof voornamelijk telefoongesprekken. De ouders werden geïnterviewd in de periode november 2016 - februari 2017. Afgezien van één interview, waarbij een tolk aanwezig was, zijn ouders telefonisch geïnterviewd.

Oriëntatie op het onderzoeksthema

Om zicht te krijgen op wat speelt op het gebied van keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte en welke organisaties relevant zijn om in het onderzoek te betrekken, is gestart met een verkenning van het thema. In deze fase van het onderzoek zijn drie startgesprekken gevoerd met sleutelfiguren. Er zijn gesprekken gevoerd met:

- De directrice en de voorzitter van het bestuur van Bureau Onderwijsconsulenten. Onderwijsconsulenten adviseren en begeleiden op verzoek ouders en scholen bij onderwijskwesties rond een kind met een extra ondersteuningsbehoefte en zijn inzetbaar bij problematiek rond plaatsing, schorsing, en verwijdering van leerlingen. Ook proberen onderwijsconsulenten oplossingen te vinden voor kinderen die langdurig thuiszitten zonder uitzicht op een onderwijsplaatsing.
- Een thema-adviseur en een medewerker van het informatiepunt van Ouders & Onderwijs. Deze organisatie is een landelijk platform voor ouders met schoolgaande kinderen en gesprekspartner voor de overheid en onderwijsorganisaties.
- Een bestuurslid van het Netwerk Ouderinitiatieven. Dit netwerk vormt de verbindende schakel tussen verschillende groepen mensen die zich actief voor ouders inzetten om passend onderwijs succesvol te maken.

Parallel aan deze startgesprekken zijn enkele vragen voorgelegd aan de oudergeleding van het digitale panel van het onderzoeksprogramma Evaluatie Passend onderwijs³.

Onderzoeksinstrumenten

Aan de hand van een beknopte literatuurstudie zijn twee interviewleidraden ontwikkeld, één voor de gesprekken met de vertegenwoordigers van de organisaties en één voor de gesprekken met de ouders (zie bijlage 1 en 2). Op basis van de startgesprekken met drie organisaties en de uitkomsten van een korte enquête onder de leden van het digitale panel is de interviewleidraad voor de ouders verfijnd.

Respondenten

Organisaties

Op basis van de startgesprekken met vertegenwoordigers van Bureau Onderwijsconsulenten, Ouders & Onderwijs en Netwerk Ouderinitiatieven is een longlist van organisaties die ouders informeren en ondersteunen opgesteld. De definitieve keuze voor de te bevragen organisaties is in overleg met het ministerie van OCW gemaakt op basis van deze longlist. Er is gekozen voor vijf landelijke organisaties voor verschillende doelgroepen en één lokale organisatie in een grote stad:

- Balans, een landelijke vereniging voor ouders van kinderen met ontwikkelingsstoornissen bij leren en/of gedrag, waaronder ADHD, dyslexie, het syndroom van Asperger en PDD-NOS.
- Ieder(in), netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte.
- Onderwijs Consumenten Organisatie (OCO), informeert, adviseert en verbindt ouders van Amsterdamse leerlingen.
- Stichting Down Syndroom (SDS), heeft als doel datgene te bevorderen wat kan bijdragen aan de ontwikkeling, ontplooiing, en integratie in de maatschappij van kinderen en volwassenen met Downsyndroom.
- Stichting Hoormij, zet zich in voor slechthorenden en mensen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) en biedt informatie en ondersteuning aan ouders van slechthorende kinderen en van kinderen met TOS.
- Stichting Zorgeloos met Diabetes naar School, biedt praktische handvatten voor scholen en ouders om goede diabeteszorg op school mogelijk te maken. Voorlichting en adviezen zijn onder meer geïnspireerd op best practices die zijn aangedragen door ouders.

Door het contact met ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte hebben deze organisaties een beeld van wat er speelt op het gebied van keuzevrijheid binnen passend onderwijs. Dit beeld is echter mogelijk gekleurd. Er zullen veel ouders zijn die contact opnemen met deze organisaties, omdat zij tegen een probleem aanlopen.

³ Zie www.evaluatiepassendonderwijs.nl

Ouders

De werving van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte die te maken hebben (gehad) met een proces van schoolkeuze in het schooljaar 2014-2015 of later vond plaats via drie kanalen: 1) de monitor Oudertevredenheid⁴ (via een toegevoegde vraag), 2) de geïnterviewde contactpersonen van organisaties en 3) het netwerk van de onderzoekers die het onderzoek uitvoerden. Er is voor gekozen om ouders niet alleen via organisaties te werven, omdat het waarschijnlijk is dat ouders die zich tot een organisatie hebben gewend meer negatieve ervaringen hebben dan andere ouders.

Er werd gestreefd naar een gelijke verdeling over ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd en in de middelbare schoolleeftijd⁵ en een spreiding in het type ondersteuningsbehoeften. Ook is getracht moeilijk bereikbare ouders, te werven door diverse lijnen uit te zetten bij scholen en samenwerkingsverbanden binnen het netwerk van de onderzoekers en de geïnterviewde organisaties. Dat leek veelbelovend, maar na verloop van tijd werd duidelijk dat er vanwege drukte of de privacy van ouders (het verkrijgen van toestemming was nodig) nauwelijks contactgegevens konden worden aangeleverd.

In totaal zijn 31 ouders geïnterviewd, waaronder één echtpaar. Het betrof 15 ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd en 16 ouders van kinderen in de middelbare schoolleeftijd. 39% van de ouders is geworven via de monitor Oudertevredenheid, 36% via de organisaties, 23% via het netwerk en 3% (één ouder) via het digitale panel Evaluatieprogramma Passend Onderwijs.

De ouders wonen verspreid over Nederland. De meeste ouders (29%) zijn afkomstig uit Zuid-Holland. Afgezien van Overijssel, is uit alle provincies ten minste één ouder geïnterviewd. 94% van de respondenten is vrouw. Bij 47% van de ouders was de aanleiding voor de schoolkeuze dat hun kind voor het eerst naar (een middelbare) school ging, bij de andere ouders ging het om een overstap. Bij 63% van de ouders was het keuzeproces afgerond toen we hen spraken, de anderen zaten er nog middenin.

De extra ondersteuningsbehoeften van de kinderen van de geïnterviewde ouders zijn divers en komen vaak in combinatie met andere ondersteuningsbehoeften voor. Elf kinderen hebben een autisme spectrum stoornis. Vijf kinderen zijn hoogbegaafd. Vier kinderen hebben een angststoornis. Eveneens vier kinderen hebben een aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit (ADHD). Ook zijn er vier kinderen met een fysieke beperking. Er zijn drie kinderen met Downsyndroom. Twee kinderen zijn

⁴ De monitor Oudertevredenheid, uitgevoerd door het Kohnstamm Instituut, maakt deel uit van het Evaluatieprogramma Passend Onderwijs.

⁵ Het thema keuzevrijheid speelt ook in het middelbaar beroepsonderwijs, maar neemt daar vanwege de wettelijke regelingen andere vormen aan en de rol van ouders is anders, omdat het oudere kinderen betreft. Dit type onderwijs is daarom buiten beschouwing gelaten in dit onderzoek.

gediagnosticeerd met een aandachtstekortstoornis zonder hyperactiviteit (ADD). Eveneens twee kinderen hebben een ontwikkelingsstoornis van de coördinatie van bewegingen (DCD). Twee andere kinderen hebben een verstandelijke beperking. Er zijn twee kinderen met niet nader omschreven gedragsproblemen. Ook is er een kind met ernstige slechthorendheid en een kind met een visuele stoornis. Bij enkele kinderen is er bovendien sprake van een disharmonisch intelligentieprofiel, hoogsensitiviteit (HSP), dyslexie, een taalontwikkelingsstoornis en/of een persoonlijkheidsstoornis. Genoemde aantallen tellen niet op tot 30, omdat specifieke combinaties van ondersteuningsbehoeften hier niet worden aangegeven vanwege eventuele herkenbaarheid van respondenten/kinderen. Bijna twee derde valt onder cluster 4. Bij eveneens twee derde van de kinderen is sprake van meervoudige problematiek. Jongens zijn oververtegenwoordigd.

Data-analyse

Van elk gesprek is een verslag gemaakt. Deze verslagen zijn gebruikt als input voor de kwalitatieve analyse. Eerst is er top-down/deductief gewerkt: de verslagen zijn doorgenomen aan de hand van een aantal vastgestelde onderwerpen en er zijn codes toegekend. Vervolgens zijn de verslagen nogmaals doorgenomen en is er gekeken of er onderwerpen waren die door meerdere respondenten werden genoemd die nog niet naar voren waren gekomen bij de eerdere codering, een bottom-up/inductieve werkwijze.

Slotfase

In de slotfase van het onderzoek zijn twee bijeenkomsten georganiseerd, één voor ouders en één voor experts. Het doel hiervan was tweeledig 1) nagaan of de voorlopige onderzoeksresultaten overeenkwamen met het beeld dat ouders en organisaties van keuzevrijheid hebben en 2) aanvullende data verzamelen. Tijdens de bijeenkomsten zijn de voorlopige uitkomsten van het onderzoek gepresenteerd en gaven de deelnemers hun reactie hierop. De input vanuit deze bijeenkomsten is verwerkt in het onderzoeksrapport. Tevens is aan enkele ouders (twee ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd en twee ouders van kinderen in de middelbare schoolleeftijd) uit het digitale panel van het onderzoeksprogramma Evaluatie Passend onderwijs gevraagd te reageren op een korte samenvatting van de onderzoeksresultaten.

3. Organisaties over keuzevrijheid

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke signalen de organisaties, die ouders informeren en ondersteunen, binnenkrijgen.

3.1 Signalen die organisaties binnenkrijgen

Beperkte keuzevrijheid

Vertegenwoordigers van de verschillende organisaties (zie respondentbeschrijving in hoofdstuk 2 Onderzoeksmethode) geven aan dat er vaak geen sprake is van échte keuzevrijheid. De keuze voor een school hangt doorgaans volledig af van de ondersteuningsbehoefte van het kind. Er is daardoor weinig ruimte voor voorkeur van ouders met betrekking tot denominatie, de buurt waarin een school staat of dezelfde school als waar broertjes of zusjes naartoe gaan. Dit zijn wensen die volgens de organisaties alle ouders hebben bij de schoolkeuze voor hun kind. Zij geven aan dat als ouders deze wensen noodgedwongen laten varen, zij alsnog in veel gevallen een beperkte keuze hebben. Sommige scholen kunnen de gevraagde ondersteuning wel bieden, maar niet op het gewenste onderwijsniveau. Ook komt het regelmatig voor dat ouders geen keuze hebben tussen regulier of speciaal onderwijs. Volgens sommige organisaties is dit veranderd sinds het einde van de rugzakregeling. Ouders konden voor de komst van passend onderwijs kiezen voor een reguliere school in combinatie met leerlinggebonden financiering of voor een speciale school. Zonder leerlinggebonden financiering zijn ouders afhankelijk van de ondersteuningsmiddelen die de school heeft of kan aanvragen. Er zijn ouders die hun kind aanmelden bij een school voor regulier onderwijs en te horen krijgen dat de school de ondersteuning niet kan betalen. Dit komt bijvoorbeeld voor bij kinderen met Downsyndroom. Er zijn ook ouders die niet voor speciaal onderwijs (cluster 2) kunnen kiezen, omdat zij daar geen indicatie voor krijgen, terwijl dat voorheen wel het geval was. Ouders bepalen zelf naar welke school hun kind uiteindelijk gaat, maar dit is geen vrije keuze als zij het gevoel hebben onder druk te staan.

Gevoel van niet welkom zijn

Bij alle organisaties merkt men dat ouders het erg belangrijk vinden dat zij zich in het eerste contact met een school welkom voelen en dat hun kind welkom is op school. Dit staat nog los van of de benodigde ondersteuning geboden kan worden. Veel ouders voelen zich echter niet welkom en ervaren weinig bereidwilligheid van scholen om het gesprek met hen aan te gaan.

Gebrek aan informatie

Informatie over wat scholen kunnen bieden is heel belangrijk voor ouders, maar deze is vaak niet op orde, niet te vinden en/of niet goed te vergelijken. Bovendien is de informatie die er is vaak niet geschreven met het ouderperspectief in gedachten. Het zijn meer intern

gerichte organisatiedocumenten. Het schoolondersteuningsprofiel (SOP) heeft volgens de organisaties vaak niet de beoogde functie. Het document is bedoeld om de ondersteuningsmogelijkheden die een school kan bieden in beeld te brengen. Binnen een samenwerkingsverband laten deze profielen tezamen zien of er een dekkend aanbod is. Ook is vergelijking tussen scholen mogelijk. Verder zijn sommige scholen terughoudend en willen zich niet teveel profileren op een aanbod voor extra ondersteuning, omdat zij bang zijn voor een aanzuigende werking van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Dit speelt vooral bij scholen die expertise opbouwen rondom een bepaalde ondersteuningsbehoefte. De houding van ouders van kinderen die géén extra ondersteuningsbehoefte hebben is volgens de organisaties ook van invloed op de keuzevrijheid. Het komt voor dat zij gedragsproblemen als storend en nadelig voor de ontwikkeling van hun eigen kind ervaren, waardoor scholen geneigd kunnen zijn kinderen met gedragsproblemen te weigeren.

Volgens sommige organisaties nemen niet alleen scholen, maar ook samenwerkingsverbanden nog onvoldoende hun rol in het informeren van ouders. Ouders zouden, naast goede informatie over de ondersteuningsmogelijkheden van scholen, ook geholpen zijn met informatie over rechten en plichten 'over en weer'. Daarbij is uitleg van begrippen nodig, denk bijvoorbeeld aan de betekenis van de term 'zorgplicht'. Eén van de organisaties wijst er in dit verband op dat verwachtingen van ouders zijn veranderd: zij gaan er nu van uit dat de school van hun voorkeur passend onderwijs kan en moet bieden. Organisaties geven aan dat ouders elkaar opzoeken en op die manier ook aan informatie komen.

Onduidelijke communicatie

Naast een gebrekkige informatievoorziening is er ook regelmatig sprake van onduidelijke communicatie waardoor ouders niet weten waar ze aan toe zijn. Een voorbeeld dat werd genoemd is een school die het niet zag zitten om een kind met een bepaalde ondersteuningsbehoefte aan te nemen, omdat een aantal leraren langdurig ziek was. Het team was daardoor niet in staat om de benodigde ondersteuning te bieden. Deze school had echter niet duidelijk bij de ouders aangegeven dat de ondersteuning niet geboden kon worden vanwege deze omstandigheden. Daardoor leek het alsof de ondersteuningsbehoefte van het kind te groot was voor het reguliere onderwijs, terwijl een andere reguliere school de ondersteuning misschien wel had kunnen bieden.

Onzekerheid

Ouders verkeren soms lang in onzekerheid. Zal de school die zij voor ogen hebben hun kind aannemen? Een belangrijk onderdeel van de zorgplicht van scholen betreft de onderzoeksplicht. Na aanmelding van een kind met een extra ondersteuningsbehoefte heeft de school tijd nodig om te onderzoeken welke ondersteuning nodig is en of de school deze kan bieden. Als de school de ondersteuning niet kan bieden, moet deze zorgen voor een passende plek op een andere school. Op dit punt kunnen problemen ontstaan. De door de school gekozen plek heeft bijvoorbeeld niet de voorkeur van de ouders. Of er is wél een passende plek, maar veel verder van huis. Ouders kunnen in dat

geval een vergoeding voor leerlingenvervoer bij de gemeente aanvragen. Daarvoor geldt echter het criterium van ‘dichtstbijzijnde toegankelijke school’, maar dit is niet altijd een passende school. Een ander veelgenoemd probleem is loting, dit speelt vooral in grote steden. Loting is voor geen enkele ouder prettig, maar voor ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte hangt er nog meer vanaf. Loting vindt plaats voordat de zorgplicht ingaat. Dit betekent dat pas na de loting wordt gekeken of er leerlingen zijn ingeloot die extra ondersteuning nodig hebben. Het betekent ook dat de zorgplicht niet geldt voor leerlingen die worden uitgeloot. Als na de uitkomst van de loting blijkt dat het kind is uitgeloot, hebben ouders nog maar weinig tijd om een geschikte andere school te vinden. Als de school de ondersteuning niet kan bieden terwijl het kind is ingeloot, moet de school of het schoolbestuur zorgen voor een passende plek. Ouders ervaren dit, zo vlak voor de zomervakantie, als stressvol.

Verschillen tussen scholen, samenwerkingsverbanden en regio's

Organisaties constateren dat er verschillen zijn tussen scholen, samenwerkingsverbanden en regio's. Sommige scholen zijn zich nog onvoldoende bewust van de manier waarop zij met de zorgplicht om dienen te gaan en geven meteen al aan de aanmelding niet in behandeling te nemen. Dit mag niet, maar ouders weten dit niet altijd. Daarnaast bestaan er grote verschillen in wat scholen kunnen bieden. Dit heeft te maken met de deskundigheid van scholen, de visie van het samenwerkingsverband, het financieringsmodel en de afspraken binnen het samenwerkingsverband. Ook speelt de gemeente en de ‘historische cultuur of mentaliteit’ van een regio een rol. In sommige regio's zijn er bijvoorbeeld meer verwijzingen naar het speciaal onderwijs. Ook zijn er in bepaalde regio's scholen voor speciaal onderwijs die terughoudender zijn om kinderen aan te nemen waardoor er in deze regio's meer kinderen naar dagbesteding gaan.

Ingewikkelde financieringssystematiek

Er is verschillende wetgeving (wet passend onderwijs, jeugdwet, zorgverzekeringswet), met de daaruit voortkomende financieringsstromen. Organisaties merken regelmatig dat een keuzeproces blijft steken bij de vraag naar ‘wie het gaat betalen’. Het is de vraag of negatieve verevening⁶ hierbij een rol speelt, organisaties hebben hier over het algemeen weinig zicht op.

Kwetsbare positie

Er zijn signalen die duiden op een kwetsbare positie van ouders (en kinderen) binnen passend onderwijs. Soms worden kinderen die al jarenlang ‘regulier meedraaien’ ineens geconfronteerd met een aanvraag voor een toelaatbaarheidsverklaring (TLV) voor het

⁶ Met de verevening zijn de budgetten voor extra ondersteuning landelijk gelijkgetrokken en verdeeld naar het aantal leerlingen in het samenwerkingsverband. Hierdoor ontvangen sommige samenwerkingsverbanden meer geld (positieve verevening) en andere minder geld (negatieve verevening) dan voorheen. Toename of afbouw van middelen vindt geleidelijk plaats.

speciaal onderwijs. Als ouders hier niet in meegaan en bezwaar maken, is een conflictsituatie soms onvermijdelijk. Ook weigering aan de poort komt regelmatig voor. Scholen willen kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte soms niet aannemen, bijvoorbeeld omdat ze het risico lopen hen alsnog te moeten doorverwijzen naar het speciaal onderwijs, wat geld kan kosten. Sommige scholen vrezen voor afnemende prestaties, omdat ze het idee hebben dat ze daarop worden afgerekend door de Inspectie van het Onderwijs. Organisaties wijzen er overigens wel op dat er ook in de tijd van de leerlinggebonden financiering wel eens leerlingen door scholen werden geweigerd.

3.2 Aandachtspunten

Er is aan de vertegenwoordigers van de organisaties gevraagd in welke situaties een keuzeproces goed verloopt. Wat is daarvoor nodig? Ook hebben we gevraagd wat volgens hen verbeterd zou kunnen worden.

De eerdergenoemde signalen uit het veld geven geen rooskleurig beeld, maar er zijn ook positieve geluiden. Organisaties merken ook dat er nu - in vergelijking met de periode van de leerlinggebonden financiering – meer mogelijk is, in allerlei varianten van intensieve tot beperkte ondersteuning. Meer flexibiliteit betekent meer mogelijkheden voor maatwerk. Daar waar het goed gaat staan de scholen echt open voor kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. Zij nemen ouders serieus vanaf het eerste contact en hebben begrip voor de problematiek van het kind. Ook zijn deze scholen bereid nieuwe expertise op te bouwen. Organisaties constateren dat het onderwijsveld in beweging is, maar dat er op een aantal punten in het proces van schoolkeuze verbetering nodig is. De suggesties zijn, in willekeurige volgorde:

- Ga uit van het kind en wat hij of zij nodig heeft om onderwijs te kunnen volgen. Denk in mogelijkheden en kijk pas daarna hoe dit op financieel gebied gerealiseerd kan worden. Goede samenwerking, een integrale aanpak en gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn hierbij essentieel.
- Zorg voor één aanspreekpunt voor ouders, wellicht een ‘casemanager’ die het keuzeproces volgt en de ouders kan ondersteunen.
- Neem ouders serieus, zij zijn ervaringsdeskundig en zouden in alle gevallen een gelijkwaardige gesprekspartner moeten zijn.
- Zorg voor een compleet, transparant en toegankelijk overzicht van het ondersteuningsaanbod op scholen binnen een samenwerkingsverband, zodat ouders scholen hierop kunnen vergelijken. Als alle samenwerkingsverbanden dit doen, kunnen ouders - indien nodig - ook informatie over het ondersteuningsaanbod van scholen in een nabijgelegen regio bekijken. Deze informatie zou zowel via de website van het samenwerkingsverband als die van de school te raadplegen moeten zijn. Maak een aanvullend gedeelte met uitleg over relevante wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende rechten en plichten van scholen en ouders.

- Investeer in professionalisering van leraren. Het gaat hierbij niet alleen om deskundigheidsbevordering op het gebied van extra ondersteuning, maar ook om het verbeteren van gesprekstechnieken en het omgaan met verschillen tussen kinderen in het algemeen. Probeer zoveel mogelijk te voorkomen dat een bepaalde deskundigheid sterk persoonsafhankelijk is, want dit is kwetsbaar. Denk ook aan uitwisseling van personeel met expertise op een specifiek gebied tussen scholen of het in huis halen van externe deskundigheid. Het is van belang dat scholen zich realiseren dat een bepaalde ondersteuningsbehoefte meer inhoudt dan het in eerste instantie soms lijkt (bijvoorbeeld bij kinderen met een auditieve beperking of diabetes). Vergroten van deskundigheid is ook een taak van lerarenopleidingen. Meer deskundigheid op de scholen kan de keuzevrijheid van ouders vergroten.
- Vergroot de bereidwilligheid van scholen tot het aangaan van een open gesprek en het verkennen van de mogelijkheden met ouders. Dit kan onder meer door het wegnemen van tegenstrijdige prikkels die veel scholen ervaren op het gebied van financiën (bij het alsnog moeten verwijzen naar speciaal onderwijs) en hun resultaten (die kunnen zakken door veel kinderen aan te nemen die ondersteuning nodig hebben). Sommige scholen hebben, terecht of niet, het beeld dat de Inspectie van het Onderwijs met dit laatste punt onvoldoende rekening houdt.
- Het is van belang dat schoolpersoneel goed geïnformeerd is over wat de mogelijkheden van een school zijn. Ook moeten zij open durven zijn over eventuele handelingsverlegenheid. Een interne cultuur van 'met elkaar afspreken en elkaar durven aanspreken' is hier ook van belang.
- Samenwerkingsverbanden kunnen (meer) aandacht besteden aan het vraagstuk van keuzevrijheid en het informeren van ouders. Tevens kunnen zij (beter) nagaan of het aanbod dekkend én passend is en of scholen de zorgplicht nakomen.
- Gemeenten kunnen een rol spelen bij het zoeken naar een passende maatwerkoplossing en bij de mogelijkheden voor leerlingenvervoer. Flexibiliteit is ook hier gewenst. Er is vaak meer mogelijk dan men denkt.

4. Ervaringen van ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd

In deze paragraaf beschrijven we de uitkomsten van de vijftien gesprekken met de ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd. We gaan achtereenvolgens in op de keuzemogelijkheden, hoe ouders het keuzeproces ervaren, factoren die daarbij een rol spelen en suggesties voor verbetering.

Bij vier van de vijftien ouders was er sprake van een eerste schoolkeuze, omdat hun kind voor het eerst naar school ging. Bij de andere ouders betrof het een overstap. Bij drie ouders was het keuzeproces nog niet afgesloten ten tijde van het onderzoek.

4.1 Keuzemogelijkheden

Iets minder dan de helft van de geïnterviewde ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte in de basisschoolleeftijd blijkt geen keuze te hebben tussen verschillende scholen. De ondersteuningsbehoefte van hun kind is bijvoorbeeld dermate complex dat er maar één instelling in de omgeving geschikt is.

“Hij kon niet thuis blijven wonen. Dit was de enige keus. Op veel woonplekken is geen mogelijkheid voor 1 op 1 begeleiding. Dit had en heeft hij nog steeds nodig.”

Het kwam ook voor dat andere geschikte scholen geen plek hadden of het kind afwezen vanwege de impact die het zou hebben op de andere kinderen in de groep. De ouders die wel een keuze hadden, konden kiezen tussen 2 á 3 scholen. Soms werden ouders naar één school verwezen en werd hen in eerste instantie geen keuze geboden, maar doordat ze zelf op zoek gingen naar andere geschikte scholen, kregen ze een keuze tussen scholen.

4.2 Hoe ouders het schoolkeuzeproces ervaren

Zeven ouders waren overwegend positief over het schoolkeuzeproces, eveneens zeven ouders waren overwegend negatief en één ouder had er gemengde gevoelens over.

“Als ik naar het hele proces kijk, dan vind ik dat dermate complex en ingrijpend, dat ik er eigenlijk niet meer dan een zes voor over zou hebben. Ondanks dat we er wel goed uitgekomen zijn, uiteindelijk.”

Een aantal ouders voelden zich tijdens het schoolkeuzeproces teleurgesteld, gefrustreerd, ervaarden spanning, stress of hadden het gevoel het alleen te moeten doen.

“Stel dat deze school ook niets is, waar moet hij dan heen?”

“Ik heb het gevoel dat je heel erg alleen staat en aan je lot wordt overgelaten. Ze kunnen hem niks bieden.”

Ook ervaren ouders gevoelens van boosheid, onbegrip, belediging, verbazing en/of verdriet. Dit kwam doordat een school hun kind weigerde, de huidige school niet wilde overleggen of hun kind beter op een andere school zou passen, er nare dingen over hun kind werden gezegd of omdat het onduidelijk was of hun kind naar de school zou kunnen.

“Ik ben van m’n leven nog nooit zo beledigd, als door dit traject te volgen, keer op keer.”

“Je zoekt een school voor je kind, en het lukt maar niet. Dan is elke school die je afwijst teveel. Dat is gewoon heel naar.”

Enkele ouders voelden zich niet serieus genomen, omdat er niet naar hen werd geluisterd.

“Ik werd nooit serieus genomen. Pas toen er 12 man om tafel zaten, het samenwerkingsverband, het onderwijsarrangeerteam, de school, de GGZ, toen werd er naar me geluisterd.”

Uit de verhalen van ouders blijkt ook dat er niet altijd empathisch wordt gereageerd door de betrokken professionals.

“Niemand zei, ‘ouders wat vervelend voor jullie, maar maak je geen zorgen, want eind volgende week hebben we een antwoord’.”

Wanneer ouders eenmaal een school hebben gevonden voor hun kind zijn er gelukkig ook positieve gevoelens. Ze zijn blij met de uitkomst van het keuzeproces of met de ontvangst op de nieuwe school.

“Ik ben er echt trots op dat mijn kind op die school zit.”

“Het was meteen een heel warm gevoel hoe we daar binnen werden gehaald.”

Een aantal ouders hebben het vinden van een geschikte school voor hun kind als een zoektocht ervaren die hen veel tijd en energie kostte.

“Het is een lange weg, het is echt een zoektocht. Maar ook een emotionele zoektocht waarbij je zelf groeit in zo’n proces van acceptatie. Het zijn fases waar je doorheen gaat. Eerst moet je wennen aan het idee dat dingen niet gaan zoals je had gehoopt, maar wat dan wel? Dan kom je in dat toch wel wat ondoorzichtige web terecht van alle mogelijkheden die er zijn en waar je geen ervaring mee hebt.”

Verskillende ouders geven aan dat het voor het schoolkeuzeproces erg belangrijk is dat ouders mondig zijn. Ouders moeten zich de vraag stellen wat de beste school is voor hun kind en opkomen voor de belangen van hun kind. Het is belangrijk om hierbij kritisch te kijken naar de opties die eventueel worden aangedragen. Enkele ouders maken zich zorgen om ouders die niet de capaciteiten hebben voor een zoektocht naar de beste voor school voor hun kind, bijvoorbeeld vanwege een taalprobleem.

“We hebben ons er echt wel tegenaan bemoeid. Als we dat niet hadden gedaan, dan was hij naar de <schoolnaam> gegaan. Als we braaf hadden gevolgd wat men vond. Dat was dan een logische indicatie, van de peuterrevalidatie naar de <schoolnaam>. Wij vonden dat niet de beste plek voor hem. Daar moet je toch zelf wel heel kritisch naar kijken en op sturen.”

“Als ik me had laten sturen door de directeur en de intern begeleider die heel rechtlijnig waren, dan heb ik niet het idee dat ik voor mijn dochter de beste keuze had gemaakt.”

“Nu zijn wij behoorlijk opgeleid. Ik heb me ook weleens afgevraagd hoe ouders dit doen die wat minder stevig in hun schoenen staan, want ik vind het echt een behoorlijk ondoorzichtig geheel.”

4.3 Factoren die ouders belangrijk vinden

Ouders die konden kiezen tussen verschillende geschikte scholen voor hun kind, noemen als belangrijkste factor in de schoolkeuze het gevoel dat ze bij een school hebben. Voelden ze zich welkom op de school en werd er constructief gesproken over of hun kind op deze school zou passen of kregen ze het idee dat men hen maar lastig vond.

“We willen gewoon een school waar ze echt welkom is. Niet met een heleboel ‘maren’ en we weten het nog niet zo goed.”

Ook de afstand tot de school is een factor die een rol speelt in het keuzeproces. Ouders willen liever niet dat de reistijd lang is en vinden het fijn als een school in de buurt is, onder andere vanwege vriendjes. Daarnaast speelt ook het aantal kinderen in de groep een rol in de keuze. Ouders verwachten dat hun kind in kleine klassen meer aandacht

krijgt. Het sociale aspect wordt ook belangrijk gevonden. Vragen die ouders zichzelf daarbij stellen, zijn bijvoorbeeld: 'Zou mijn kind hier sociale contacten hebben?', 'Zou mijn kind aansluiting vinden in deze groep?', 'Wat gebeurt er in de pauzes en na schooltijd?'.

“Dan was voor ons de afweging ‘Dit zijn kinderen waarmee ze kan spelen, waarmee ze kan afspreken. Dat zat er op de andere school niet in, en daar heeft ze wel heel veel behoefte aan. Dus dat vonden wij heel belangrijk’.”

Geloofsovertuiging is ook door enkele ouders genoemd, maar is geen doorslaggevende factor.

“Er is nu ook een mogelijkheid voor een school in een dorpje net buiten <plaatsnaam>, maar dat is voor ons praktisch een stuk lastiger. Ook is het een school die best wel streng is met het geloof en daar hebben wij niet zoveel mee, maar als dat wel een school is die goed zou zijn voor onze dochter dan staan we daar zelfs voor open.”

Tot slot zijn de volgende factoren door een enkeling genoemd: positieve ervaringen van andere ouders, de zwemles die er gegeven wordt.

4.4 Externe factoren die van invloed kunnen zijn

Naast factoren die ouders belangrijk vinden, kunnen er ook externe factoren een rol spelen, waar ouders geen invloed op hebben. Een eerste factor die van invloed is op de keuzevrijheid van ouders is een afwijzing of een zekere terughoudendheid van een school om een kind aan te nemen. Dit kan gebaseerd zijn op toelatingscriteria, bijvoorbeeld een minimale IQ-score voor hoogbegaafdheidsonderwijs of een minimale ontwikkelingsleeftijd voor het speciaal onderwijs. Handelingsverlegenheid, dat wil zeggen dat de school zichzelf niet in staat acht om het kind de benodigde ondersteuning te bieden, is een andere reden op basis waarvan scholen kinderen afwijzen. Ook de impact die het zou hebben op de andere kinderen in de groep kan een reden voor afwijzing zijn. Tot slot geeft een aantal ouders aan dat scholen wegens plaatsgebrek hun kind niet toelieten.

Daarnaast blijkt dat financiën een rol kunnen spelen. Het samenwerkingsverband of de gemeente (bij een gecombineerd onderwijs-zorgarrangement) kunnen een budget toewijzen aan de school. Wanneer dit niet gebeurt, is het de vraag of de school de ondersteuningsbehoefte van het kind kan en wil financieren uit eigen middelen. Dit kan positief of negatief uitpakken.

“Het was nog wel even spannend, want destijds had hij een ontwikkelingsachterstand. Toen heeft de school die wij hadden gekozen er alles aan gedaan om daar budget voor te krijgen, bij het samenwerkingsverband. Dat kregen ze niet. Toen heeft de school gezegd ‘Toch zien we het zitten, want we denken dat we het met eigen middelen ook wel redden.’ En dat blijkt ook zo te zijn.”

“Toen we in persoonlijk gesprek gingen, zei de school ‘Het is eigenlijk gewoon het financiële plaatje. We hebben geëvalueerd over de andere kindjes die we hebben gehad met Downsyndroom en we willen dat toch niet’.”

“Ik hoef niet te weten wie de financiering op zich neemt. Ik wil alleen weten: gaat mijn zoon na de zomervakantie naar de school?”

Anderzijds kan een financiële bijdrage van ouders die zich dat kunnen veroorloven een positieve invloed hebben op de keuzevrijheid. Eén ouder vertelt te hebben gekeken naar een particuliere school. Een andere ouder betaalt het onderwijs voor haar hoogbegaafde kind deels zelf. Dit is echter voor veel ouders geen optie.

Enkele ouders van wie het kind overstapte naar een andere school vertelden dat de school waar het kind eerst naartoe ging in eerste instantie niet mee wilde werken, omdat ze het probleem niet zagen of omdat ze niet wilden erkennen dat het kind elders beter af zou zijn.

“Met school liepen we heel lang tegen een muur op, omdat we er verschillend over dachten hoe het ging. Dat vonden we heel lastig.”

4.5 Verbeterpunten

Ouders is ook gevraagd naar suggesties voor verbeterpunten. Communicatie werd hierbij het vaakst genoemd. Betere communicatie vanuit de school of het schoolbestuur richting ouders. Enkele ouders geven aan gelijkwaardig contact erg belangrijk te vinden.

"Open gesprekken met ouders ingaan en luisteren. Dus niet alleen maar in de adviesfunctie gaan zitten als basisschool. Ik begrijp dat zij de professional zijn, maar vaak kennen ouders hun kind toch net iets beter. Ze moeten elkaar daarin wel echt iets bieden."

Een ouder van wie het kind naar een mytyl/tytlyschool gaat, vertelde dat er helemaal niet gecommuniceerd werd tussen de school en de revalidatie bij de school. Deze ouder gaf ook aan dat het fijn zou zijn als scholen niet alleen inspelen op wat een kind *niet* kan. Enkele ouders van wie het kind naar een andere school moest, hadden dit graag eerder te horen gekregen. Tot slot antwoordde een ouder dat één aanspreekpunt per schoolvereniging handig zou zijn.

Als tweede verbeterpunt kwam deskundigheid en professionalisering naar voren. Scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten zouden beter op de hoogte moeten zijn van de mogelijkheden en regels van passend onderwijs. Ouders nemen het scholen niet kwalijk dat ze bepaalde kennis niet in huis hebben, maar nemen het hen wel kwalijk als ze die kennis niet proberen te vergaren.

“Ze zeggen vaak 'Ik weet niet hoe het zit, maar ik ga het ook niet uitzoeken'. Dat moet je allemaal zelf doen.”

Verder dienen leerkrachten die specifiek onderwijs geven, bijvoorbeeld lesgeven aan een klas voor hoogbegaafden, hier volgens ouders ook daadwerkelijk deskundig in te zijn. Ook zou er in de opleiding van leerkrachten meer aandacht moeten zijn voor gesprekstechnieken. Intern begeleiders moeten worden opgeleid in wat speciaal (basis)onderwijs inhoudt. Eén ouder opperde dat er een puntenregeling zou kunnen worden ingesteld waarmee intern begeleiders verplicht een aantal registratiepunten per jaar moeten halen om hun kennis op het gebied van passend onderwijs te updaten.

“Ik vind dat de kwaliteit van het advies van de intern begeleider op de reguliere basisschool waar wij mee te maken hebben gehad ernstig te wensen over laat.”

Betere informatievoorziening is ook een verbeterpunt dat door veel ouders is genoemd. Scholen zouden duidelijker moeten aangeven wat hun sterke kanten zijn, maar ook wat ze juist *niet* kunnen bieden, op hun website en in gesprekken met ouders. Eén ouder merkt op dat het goed zou zijn als er iemand is die ouders kan informeren welke scholen er zijn, hoe het allemaal werkt, zodat ouders minder zelf uit hoeven te zoeken. Dit zou bijvoorbeeld een expert bij de gemeente kunnen zijn, vanuit de verantwoordelijkheid voor jeugdhulp en de WMO.

“Ik denk dat het belangrijk is om ouders wat meer te steunen. De informatie is te vinden hoor, maar als er iets is met je kind en je kunt niet naar regulier onderwijs, dan kom je wel in een behoorlijk web terecht.”

“Je deelt als ouders zijnde ook heel veel, daar heb je echt wel heel veel aan, maar dat zou misschien ook meer bij een instantie moeten liggen.”

“Via via kom je aan je informatie. Dat is echt een proces. Dat moet je volledig zelf doen. School zegt 'Wij weten het ook niet'.”

Ook noemden ouders ‘kijken naar het kind als individu’ als verbeterpunt. Een kind niet op basis van zijn of haar extra ondersteuningsbehoefte of leerresultaten in een hokje plaatsen, maar naar het totaalplaatje kijken.

“Er zou gekeken moeten worden naar het kind, wat hij of zij kan, dus uitgaan van het kind en niet van het systeem, de school en het aanbod. Van systeemgericht denken naar kindgericht denken.”

Enkele ouders zouden graag zien dat er sneller besloten wordt of een kind wordt toegelaten tot een school. Ouders moeten nu vaak lang wachten op de uitslag en ervaren dat als erg vervelend. Eén ouder vertelde dat ze taxivervoer moest regelen, waarbij ze zich moest houden aan termijnen. Ze wist echter nog niet of haar kind naar de school die ze hadden uitgekozen zou mogen. Om te voorkomen dat er geen taxivervoer zou zijn, heeft ze toen voor drie scholen taxivervoer aangevraagd en erbij gezet dat ze door zou geven welke school het geworden was zodra ze het wist.

Andere suggesties voor verbetering die door een enkele ouder zijn gedaan:

- eerdere signalering van behoeften of problematiek bij een kind;
- verplicht stellen dat elke school een remedial teacher heeft;
- scholen zouden op zorgvragen moeten samenwerken;
- meer uniformiteit in samenwerkingsverbanden;
- ouders niet betrekken in de strijd wie het gaat betalen, maar verantwoording nemen achter de schermen;
- creatief/out of the box denken door scholen. *“Het hoeft helemaal niet veel geld te kosten. Er kan heel vaak zoveel meer met niet zo heel veel aanpassingen. Hele kleine dingen waar je veel mee kan bereiken.”*;
- transparanter maken welke afwijzingen en aanmeldingen er zijn bij scholen;
- strenger kijken of kinderen die een onderwijsontheffing hebben inderdaad niet kunnen leren;
- toezicht houden op de samenwerking tussen revalidatie en school bij mytyl/tyltylscholen;
- oog hebben voor de bekostiging van taxivervoer buiten de regio.

5. Ervaringen van ouders van kinderen in de middelbare schoolleeftijd

In deze paragraaf staan de ervaringen van ouders met een kind van (bijna) twaalf tot ongeveer achttien jaar centraal. De aanleiding tot het maken van een schoolkeuze betrof in tien van de vijftien situaties⁷ de overgang van de basisschool naar het middelbaar onderwijs. Bij vijf ouders ging het om een overstap tussen scholen voor (speciaal) voortgezet onderwijs. In acht situaties is het keuzeproces nog niet afgesloten ten tijde van het onderzoek. Bij zeven ouders is het schoolkeuzeproces volledig afgerond.

5.1 Keuzemogelijkheden

Er waren negen ouders die geen keuzemogelijkheid hadden. Van deze ouders hadden er vier slechts één geschikte school gevonden, die kon voldoen aan de complexe ondersteuningsvraag. Drie ouders voelden zich gedwongen tot een keuze voor het voortgezet speciaal onderwijs terwijl zij voor hun kind een plek op een reguliere school wensen. Eén van deze drie ouders heeft noodgedwongen een oplossing in de vorm van een particuliere school gevonden. Eén kind is op dezelfde school gebleven, terwijl deze niet passend is en één kind zit thuis. In deze twee laatste gevallen is (nog) geen andere passende plek gevonden. Vier andere ouders hadden beperkte mogelijkheden, dat wil zeggen keuze uit twee scholen. Twee ouders hadden keuze uit drie tot vier scholen.

“Het samenwerkingsverband gaf aan dat er twee scholen in aanmerking komen. Dat vind ik gek, er is dan toch eigenlijk weinig te kiezen.”

“Het was een passende keuze maar er waren geen andere geschikte alternatieven.”

“In het primair onderwijs is de keuze voor een ouder met een kind met Downsyndroom beperkt, in het voortgezet onderwijs is deze keuze nul.”

5.2 Hoe ouders het schoolkeuzeproces ervaren

Aan de ouders is gevraagd hoe zij het proces van schoolkeuze hebben ervaren. Twee ouders waren overwegend positief over het schoolkeuzeproces, zes ouders waren overwegend negatief en zeven ouders hadden er gemengde gevoelens over. Hieronder

⁷ Het echtpaar wordt als één ouder gerekend aangezien het om één situatie gaat en de vader en moeder hetzelfde over deze situatie dachten.

beschrijven we hun ervaringen en gevoelens tijdens en waar mogelijk ook na afloop van het keuzeproces.

Ouders die een schoolkeuze moesten maken in verband met de overgang van primair naar voortgezet onderwijs zijn meestal vroeg begonnen met het verkennen van mogelijkheden, vaak al in groep 7. Ouders die een overstap moesten maken, omdat de situatie op school was vastgelopen, geven aan dat zij in een traag proces terechtkwamen waarbij langzaam duidelijk werd dat er niets anders op zat dan een andere plek voor hun kind te zoeken. Deze ouders vinden dat men op school eerder had moeten beseffen én aangeven dat de benodigde ondersteuning niet geboden kon worden.

“Deze school kan geen passend onderwijs bieden aan ons kind. Dat moeten ze eerder inzien en toegeven. Vervolgens moeten ze iets in gang zetten zodat wél de juiste plek gevonden wordt.”

Veel ouders ervaren het keuzeproces als een intensieve zoektocht die veel energie en doorzettingsvermogen van hen vraagt. Een proactieve, assertieve houding daarin is essentieel volgens de meeste ouders.

“Als je als ouders niet assertief genoeg bent, dan is dat ten nadele van je kind. Sommige ouders zijn niet in staat om zo'n proces goed door te komen.”

“Het is een intensieve zoektocht. Als ouders dit niet zelf kunnen wordt het lastig. Dan komt je kind in minder passend onderwijs terecht.”

“Ons kind is goed terecht gekomen. Hij krijgt passend onderwijs, maar de weg ernaar toe was intensief en vraagt veel ouders. Veel is van toeval afhankelijk.”

Ruim de helft van de ouders vindt de informatie in de schoolgids of op de website van een school of samenwerkingsverband over wat scholen aan ondersteuning kunnen bieden niet duidelijk. Sommige ouders vinden dat er te weinig informatie beschikbaar is. Enkele andere ouders vinden de informatievoorziening voldoende tot goed. De meeste ouders zijn zich bewust van hun eigen verantwoordelijkheid en doen er alles aan om erachter te komen waar zij een passende plek voor hun kind kunnen vinden. Ouders zoeken elkaar op, al dan niet in georganiseerde vorm, om informatie uit te wisselen. Ook begeleiders of hulpverleners (die in enkele gevallen al bij een gezin betrokken zijn) kunnen ouders wijzen op het bestaan van een school die mogelijk de juiste ondersteuning kan bieden.

“Informatie in een schoolgids zegt niet veel, je moet altijd in gesprek gaan. Je moet zelf door de school lopen, het zelf uittesten.”

“Het is onduidelijk wat scholen kunnen bieden. Informatie zou beter, completer en toegankelijker moeten zijn.”

“We krijgen aardig wat informatie en we hebben ook een verantwoordelijkheid om ons er zelf in te verdiepen.”

Enkele ouders vinden de informatievoorziening heel transparant, maar vragen zich af of het voor kinderen zelf wel duidelijk is waaruit zij kunnen kiezen.

“Bij kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte wordt veelal alleen naar de ouder gekeken, maar ook deze kinderen weten goed wat voor plek wel of niet bij hen past.”

De meeste ouders hebben zich tijdens het keuzeproces onzeker gevoeld over de uitkomst ervan. Iedere ouder wil dat zijn of haar kind met plezier naar school gaat en een passende onderwijsplek heeft. Als het vinden van die plek een ingewikkelde opgave blijkt te zijn, kan onzekerheid ontstaan. Ouders die met loting voor een plek op een school te maken kregen, geven aan dat dit een extra complicatie in het keuzeproces is. De uitslag van een loting is vaak pas vlak voor de zomervakantie bekend. Voor ouders en kinderen die niet veel te kiezen hebben, komt het bericht niet op een school terecht te kunnen extra hard aan, zeker als er geen andere keuze is. Onzekerheid over de uitkomst van het keuzeproces kwam ook voor bij een ouder die, bij gebrek aan keuze binnen de regio, uitweek naar een school buiten de regio. Deze school gaf echter voorrang aan kinderen binnen de regio en uiteindelijk bleek er geen plek te zijn voor haar kind. Buiten de regio wordt het leerlingenvervoer bovendien meestal niet vergoed, wat ook onzekerheid met zich mee brengt.

“We wisten heel lang niet of de ondersteuning geboden kon worden. Dat gaf vooral bij ons kind zorgen. Hoe moet dat nou?”

Hoewel er ook positieve ervaringen zijn, vinden ouders de communicatie in het keuzeproces soms niet helder. Dit kan ook voor onduidelijkheid zorgen. Soms duurt het lang voordat ouders een stapje verder komen. Bij een aantal ouders maakte de school een twijfelende indruk. Voor deze ouders is het niet duidelijk of hun kind nu wel of niet op school kan blijven en soms ook niet wat de redenen daarvoor zijn. Voor een andere ouder was het in gesprekken met school niet duidelijk of ondersteuning op de betreffende reguliere school niet mogelijk was of dat ondersteuning op geen enkele reguliere school mogelijk was.

“Open, eerlijke communicatie is nodig, ook al stel je je dan kwetsbaar op tegenover ouders. Ze verloren het kind nu uit het oog.”

Aan de andere kant geeft een ouder toe zelf, vanuit strategische overwegingen, ook niet helemaal duidelijk en volledig te zijn in de communicatie.

“Je vertelt niet het hele verhaal aan de school waar je graag naartoe wilt.”

Het is voor ouders belangrijk dat het kind als individu wordt gezien en dat school goed onderzoekt of het tegemoet kan komen aan de specifieke ondersteuningsbehoefte. Eén van de ouders gaf aan dat zij de verkeerde keuze heeft gemaakt, dat school de ondersteuning uiteindelijk toch niet kon bieden. Een andere ouder had het gevoel dat (de ondersteuningsbehoefte van) haar kind niet het uitgangspunt was, maar dat de school keek of haar kind bij de school zou passen.

“Gesprekken op school gingen vooral over geld en over de organisatie zelf en niet zozeer over wat mijn kind nodig had.”

Wat verder opvalt is de onduidelijkheid (en ontevredenheid) die gaandeweg het keuzeproces ontstaat over de term passend onderwijs. Ouders verwachten dat er een passend aanbod is voor hun kind, zonder dat daar een grote zoektocht aan vooraf moet gaan of dat zij telkens voor een teleurstelling komen te staan. Zij vragen zich na verloop van tijd af wat passend onderwijs eigenlijk inhoudt.

“Passend onderwijs roept andere associaties op. Ik denk dan aan onderwijs op maat voor mijn kind met een beperking. Maar dat is het niet. Zo’n term schept verwachtingen en die worden nu niet waargemaakt.”

“Passend onderwijs is een verwarrende term. Wat is passend onderwijs? Het is passend onderwijs voor de scholen.”

Bij sommige ouders is het keuzeproces wel goed verlopen. Zij hebben positieve ervaringen met betrekking tot informatievoorziening en de wijze van communiceren. Dit heeft echter niet geleid tot het vinden van een passende plek. Deze ouders verkeren nog steeds in onzekerheid over hoe het verder moet. Ook komt het voor dat een kind thuis zit.

“Het keuzeproces is goed verlopen maar de plek is niet passend.”

Ongeveer de helft van de ouders voelt zich serieus genomen in het keuzeproces. Er werd naar hen geluisterd en ze hebben het gevoel dat ze zelf konden beslissen waar hun kind naartoe gaat. Zij zijn bijvoorbeeld blij dat hun kind met extra ondersteuning naar het regulier onderwijs kan.

“Het was een goed gesprek, ik voelde me gehoord en iedereen wilde het beste voor mijn kind.”

Andere ouders hebben het gevoel dat zij niet zelf kunnen kiezen en dat er voor hen wordt besloten. Enkele ouders voelen zich daarbij onder druk gezet. Dit speelt bijvoorbeeld bij de ouders van een kind met Downsyndroom. Zij ervaren het schoolkeuzeproces als een

‘ongelijke strijd’. Zij willen graag dat hun kinderen na het doorlopen van de reguliere basisschool hun onderwijsloopbaan vervolgen op een reguliere middelbare school en volgen daarmee het advies van de basisschool. Het samenwerkingsverband waar zij mee te maken hebben is echter van mening dat deze kinderen beter af zijn in het voortgezet speciaal onderwijs.

“Er is hier geen echte keuze voor kinderen met Downsyndroom. Er is al door het samenwerkingsverband voor hen besloten dat ze na de basisschool naar het vso gaan. Het samenwerkingsverband vindt dit passend. Als je als ouders dan toch het advies van de basisschool wilt volgen voor je kind, dan kom je in een strijd terecht.”

Sommige ouders leggen zich bij de situatie neer, maar dit betekent niet dat zij vinden dat hun kind een passende onderwijsplek heeft. Eén ouder heeft noodgedwongen een oplossing in de vorm van een particuliere school gevonden.

“Je hebt geen keuze, ze zeggen waar je naartoe moet en de rest van de scholen houdt de deur dicht. Het samenwerkingsverband en de school hebben de macht over wat wel en niet mogelijk is.”

“We worden er als ouders helemaal niet in betrokken, je moet afwachten wat ze besluiten over jou en je kind. Als er echt zorg nodig is, dan bepaalt het samenwerkingsverband uiteindelijk waar je kind naartoe gaat.”

5.3 Factoren die ouders belangrijk vinden

Voor alle ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte is een school met een passend ondersteuningsaanbod voor hun kind uiteraard essentieel. Voor ouders van kinderen in de middelbare schoolleeftijd speelt het onderwijsniveau daarbij ook een belangrijke rol in de keuze. Ongeveer een derde van de ouders liep er tegenaan dat een school wel de gevraagde ondersteuning biedt, maar niet op het niveau van het kind. Dit kan voorkomen als een samenwerkingsverband een school in de regio heeft aangewezen om een bepaalde expertise te ontwikkelen, maar deze school niet alle onderwijsniveaus aan kan bieden.

Sommige ouders kiezen dan voor een lager niveau dan hun kind aankan. Andere ouders kijken uit naar een school in een andere regio, omdat hun regio geen passend ondersteuningsaanbod heeft (in combinatie met een passend niveau).

“De basisschool had liever gezien dat mijn kind naar het gymnasium was gegaan, maar ik heb voor een school met een goede zorgstructuur gekozen.”

“Deze school heeft de expertise in huis die nodig is, maar het niveau is net te laag voor mijn kind. Als deze school ook havo had aangeboden, was dit de eerste keuze geweest.”

Ouders die twijfelen over het niveau of de werkhouding van hun kind zien ook graag een mogelijkheid tot op- of afstroom binnen dezelfde school. In het vmbo is het daarbij van belang dat de verschillende sectoren (bijvoorbeeld techniek, zorg en welzijn) bij het kind passen.

“Op een categoriaal gymnasium is geen afstroom mogelijk, dan zou hij van school af moeten.”

Daarnaast hechten ouders waarde aan een aantal andere aspecten. Zo geven alle ouders aan dat het belangrijk voor hen is dat de school open staat voor hun kind. Twee derde van de ouders had het gevoel dat zij en hun kind welkom waren op school, hoewel het dan soms nog de vraag was of de ondersteuning geboden zou kunnen worden. Enkele ouders hebben zich vanaf het eerste contact niet welkom gevoeld.

“Onbekend maakt onbemind. Alles begint met respect en gelijkwaardigheid, terwijl het nu lijkt alsof het er niet toe doet wat voor onderwijs hij krijgt.”

Daarnaast is een beperkte afstand van huis tot school voor ouders van belang vanwege de belasting voor het kind. Ook is het voor ouders belangrijk dat zij snel op school kunnen zijn als er iets aan de hand is. Bovendien wordt leerlingenvervoer meestal niet vergoed als de school verder dan zes kilometer van huis is.

Ouders vinden schoolgrootte ook een belangrijke factor in het keuzeproces. Ze hebben vaak voorkeur voor een kleine school. Een grote school met veel leerlingen en grote klassen is voor sommige leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte als een autisme spectrum stoornis of een angststoornis onoverzichtelijk en voelt onveilig.

“De school moest dichtbij zijn en klein. Daarna zijn we pas gaan kijken of het een goede school was.”

Enkele ouders geven aan dat de kenmerken van het gebouw belangrijk zijn voor het maken van een schoolkeuze. Voor kinderen met een lichamelijke beperking kan het bijvoorbeeld van belang zijn dat er een lift in het gebouw is. Voor kinderen met een auditieve beperking is het van belang dat de akoestiek niet storend is en voor kinderen met een autismespectrum stoornis dat de inrichting van de school niet teveel prikkels met zich meebrengt.

“Ik heb verschillende scholen bezocht en in elk gebouw de akoestiek getest.”

“Toen ik de trappen zag wist ik meteen dat hij hier niet op kon lopen. Te steil, en dan met zoveel leerlingen tegelijk. Gelukkig mag hij de lift gebruiken.”

Een ouder van een hooggevoelig kind heeft bij haar keuze vooral gekeken naar het pedagogisch klimaat. Tot slot was er één ouder die de geloofsovertuiging van de school belangrijk achtte.

“We hadden wel keuze, maar door onze geloofsovertuiging hadden we maar keuze uit één school.”

5.4 Externe factoren die van invloed kunnen zijn

In de vorige paragraaf staat beschreven wat ouders belangrijk vinden bij het kiezen van een school voor hun kind. Er is pas sprake van keuzevrijheid als er verschillende scholen geschikt zijn en ouders (en kinderen) daar zelf uit kunnen kiezen. Factoren waar ouders geen invloed op hebben, spelen hierin ook een rol. Sommige ouders hebben ervaren dat er binnen hun regio geen passend ondersteuningsaanbod is voor hun kind. Bij andere ouders kon de school wel de gevraagde ondersteuning bieden, maar niet op het niveau van het kind. Wanneer ouders wel één of meerdere geschikte scholen hebben gevonden, komt het voor dat scholen terughoudendheid zijn om een kind aan te nemen. Zo vertelden twee ouders van een kind met Downsyndroom - die volgens het basisschooladvies naar het vmbo zouden kunnen - dat hun kinderen daar vooralsnog niet worden toegelaten. De beoogde scholen vinden het een te grote stap. Een van de scholen geeft daarbij aan dat ‘het teveel wordt’ omdat zij al veel leerlingen hebben met leerachterstanden en gedragsproblemen. Bovendien vindt het samenwerkingsverband in deze regio dat kinderen met Downsyndroom beter af zijn in het voortgezet speciaal onderwijs. Deze ouders verwachten dat het cognitief aanbod in het voortgezet speciaal onderwijs ‘te schraal’ zal zijn en houden vast aan het advies van de basisschool. Sommige ouders gaven aan dat scholen bang waren dat het kind gepest zou worden. Ook zorgen om afnemende resultaten of het niet zullen halen van een diploma en de vrees daarop afgerekend te worden door de Inspectie van het Onderwijs waren redenen voor terughoudendheid. Ook twee andere ouders gaven aan dat reguliere scholen hun deuren dicht hielden. In één van deze situaties speelde de veiligheid van andere kinderen een rol bij de afwijzing.

“Mijn kind had gewoon naar regulier onderwijs gekund, met extra begeleiding.”

Het niet kunnen kiezen tussen regulier of speciaal onderwijs komt ook in omgekeerde richting voor. Een ouder van een kind met een auditieve beperking kreeg geen indicatie meer voor het speciaal onderwijs (d.w.z. geen intensief onderwijsarrangement) en had

daardoor geen keuze tussen speciaal of regulier onderwijs⁸ voor haar kind. Dit hoeft geen probleem te zijn, maar de enige reguliere school die expertise op dit gebied opbouwt binnen haar regio, kan niet het gewenste onderwijsniveau bieden.

“Deskundigheid op het gebied van cluster 2 is essentieel als je kind naar reguliere school moet.”

De veranderde financieringssystematiek kan ook een rol spelen bij de keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. Het einde van de periode van leerlinggebonden financiering en de wijze waarop financiële middelen binnen een samenwerkingsverband zijn verdeeld⁹ kunnen volgens sommige ouders invloed hebben op de keuzevrijheid. Zo hebben de ouders van kinderen met het Downsyndroom het idee dat onder meer het wegvallen van de leerlinggebonden financiering deze doelgroep parten speelt. Volgens hen gaan er in bepaalde regio's minder kinderen met Downsyndroom naar een reguliere school voor voortgezet onderwijs dan enkele jaren geleden. Ook gaf een ouder aan dat de financiering van leerlingenvervoer (vanuit de gemeente) naar een school buiten de regio een probleem was. In gevallen waar niet duidelijk wordt wie welk deel van de ondersteuning moet betalen, kan een keuzeproces vastlopen.

“Er is nog een grijs gebied tussen de jeugdwet en de wet op passend onderwijs. Dit heeft tot gevolg dat men bij de financiering naar elkaar gaat wijzen, afhankelijk van welke gemeente het is en hoeveel geld het samenwerkingsverband heeft.”

Tot slot komt het voor dat een school geen plaats heeft voor het kind. Enkele ouders kregen te maken met een wachtlijst of lotingsprocedure.

5.5 Verbeterpunten

Aan de ouders is gevraagd wat volgens hen goed verliep en wat beter zou kunnen in het keuzeproces. Een deel van de ouders gaf aan dat scholen bereidwillig waren, dat zij zich gehoord voelden en dat zij voldoende informatie konden vinden. Het betreft hier de ouders die positief zijn over het proces, over de uitkomst ervan of ouders die gemengde gevoelens hebben. Zo zien ouders bijvoorbeeld de toegevoegde waarde van het kunnen

⁸ Bekostiging cluster 2 gaat via de instellingen voor het landelijk speciaal onderwijs die sinds de invoering van passend onderwijs een ondersteuningsplicht hebben. Het bedrag voor ondersteuning is gebudgetteerd.

⁹ Afhankelijk van de visie, financieringsmodel en afspraken binnen het samenwerkingsverbanden moeten scholen de extra ondersteuning uit het eigen ondersteuningsbudget bekostigen (het decentraal of schoolmodel) of daarvoor een arrangement aanvragen bij het samenwerkingsverband (het centraal of expertisemodel).

volgen van regulier onderwijs met extra ondersteuning. Of ze zijn zeer tevreden over de rol die de basisschool speelde bij de overgang naar de middelbare school. Sommige ouders vinden dat ze goed geïnformeerd en goed geadviseerd zijn. Eén ouder spreekt van een goede communicatie met het samenwerkingsverband en tussen het samenwerkingsverband en de school.

Tevredenheid over het keuzeproces lijkt voor een deel samen te hangen met de uitkomst ervan. Ouders die een goede plek gevonden hebben, noemen over het algemeen meer positieve aspecten dan ouders die nog in een onzekere fase verkeren of bij wie de uitkomst tegenvalt. Echter, ook ouders die tevreden zijn, zien verschillende valkuilen tijdens het proces. *“Het kan snel mis gaan als je niet alert bent.”* Wat kan volgens deze ouders verbeterd worden in het schoolkeuzeproces?

Meer en betere ondersteuningsmogelijkheden

Voor de meeste ouders van kinderen met extra ondersteuningsbehoeften in de middelbare schoolleeftijd was er weinig keuze tussen geschikte scholen voor hun kind. Ouders hebben verschillende ideeën over hoe dit verbeterd kan worden. Zo zou het voortgezet speciaal onderwijs meer moeten samenwerken met het regulier onderwijs. Ook zou het samenwerkingsverband over de eigen grenzen heen moeten kijken. Als er in een andere regio wel een school is die passende ondersteuning in combinatie met het juiste niveau kan bieden, dan zou een ouder daarvoor moeten kunnen kiezen en zou leerlingenvervoer geen obstakel mogen zijn. Verder is volgens ouders meer deskundigheid op scholen nodig. Deze is nu soms onvoldoende ontwikkeld en/of afhankelijk van bepaalde personen en dat maakt het kwetsbaar. Flexibiliteit is volgens ouders noodzakelijk om maatwerk vorm te geven. Individueel onderwijs op afstand is een voorbeeld hiervan dat door enkele ouders wordt genoemd.

Verbeteren van informatievoorziening

Ouders vinden dat de informatievoorziening beter kan. Het is vaak nog onduidelijk wat een school kan bieden. Om daar achter te komen is bijna altijd een gesprek nodig. Het vinden van een passende plek was volgens een aantal ouders van toeval afhankelijk. Soms krijgen ouders tegenstrijdige berichten vanuit het samenwerkingsverband en vanuit de scholen. Ouders willen daarom graag meer duidelijkheid over het ondersteuningsaanbod, maar ook over de betekenis van begrippen en over rechten en plichten. De vindbaarheid van informatie is ook van belang.

Aandacht voor de leerling

Volgens een derde van de ouders moet er meer aandacht voor de leerling komen. Ouders krijgen de indruk dat er vooral met hén over de leerling wordt gecommuniceerd, maar een kind van twaalf moet zelf ook achter de schoolkeuze staan. Verbetering op dit punt is mogelijk door hen meer in gesprekken te betrekken en een open dag(deel) voor een kleine groep te organiseren.

Meer voortgang in het proces

Ouders die te maken hebben met een overstap tijdens de middelbare schoolperiode kunnen in een langdurig proces terechtkomen. Het begint met onduidelijkheid over of een kind wel of niet op school kan blijven. Dit is voor ouders en leerling een onzekere tijd. Ze hebben een vermoeden dat er een overstap moet komen, maar het duurt lang voordat het zover is. Op zo'n moment is de situatie in sommige gevallen al onhoudbaar. Andere ouders hebben ervaren dat het vinden van een school veel tijd kost, een passende plek is niet zomaar gevonden. Het blijft soms lang onduidelijk wat een school kan bieden. Ook zij lopen er tegenaan dat zaken eerst door verschillende spelers in het veld besproken moeten worden, waardoor ze regelmatig lang moeten wachten. Als de uitkomst negatief is moeten ze verder zoeken. Versnelling is in beide gevallen gewenst.

Ondersteuning bij het proces

Doordat het keuzeproces zo'n intensieve veeleisende periode is voor veel ouders, zouden zij het een goed idee vinden als hierbij meer ondersteuning zou zijn. Ouders geven aan dat kinderen nu geen gelijke kansen krijgen, omdat het vinden van een passende plek deels afhankelijk is van de vaardigheden en het doorzettingsvermogen van ouders. Niet alle ouders kunnen zo'n proces goed doorlopen.

Open communicatie en samenwerking

Open, heldere communicatie en een goede samenwerking tussen verschillende betrokkenen bij het keuzeproces is volgens ouders essentieel om tot een goede keuze te kunnen komen. Het gaat om gezamenlijk overleg met de noodzakelijk betrokken partners. Meer aandacht voor gesprekstechnieken is op dit punt ook van belang. De leerkracht van groep 8 kan in de keuzefase een belangrijke rol spelen. Doorgaans weet deze goed aan te geven wat er aan extra ondersteuning nodig is. Ook ouders kunnen hier aan bijdragen, mits zij als gelijkwaardige gesprekspartner worden gezien. Dit laatste is volgens ouders van groot belang, zij zijn ervaringsdeskundige en kennen het kind het beste.

Samenwerkingsverband en gemeenten spelen hierin ook een rol. Door samen te werken kan maatwerk ontstaan. Hierbij moet het kind het uitgangspunt zijn en niet het systeem of de financiën. Ouders worden liever niet bij de vraag 'wie gaat dat betalen?' betrokken. De samenwerking zou moeten starten met een welkom gevoel voor ouders en kind. Niet de beperking voorop stellen, maar kijken naar wat het kind wél kan.

“Een netwerk met en om de leerling en ouders heen dat goed samenwerkt en afstemt is de sleutel naar succes.”

6. Conclusies

Passend onderwijs brengt veranderingen met zich mee die van invloed zijn op de positie van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. In deze thematische studie ligt de focus op keuzevrijheid. Het doel is in kaart brengen hoe ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte het proces van schoolkeuze binnen passend onderwijs ervaren, welke factoren een rol spelen en tegen welke problemen ze eventueel aanlopen. In dit afsluitende hoofdstuk vatten we de uitkomsten samen en interpreteren deze in het licht van de doelen en verwachtingen van passend onderwijs¹⁰. Waar mogelijk worden vergelijkingen gemaakt met ander recent onderzoek uit het Evaluatieprogramma Passend Onderwijs.

De resultaten laten zien dat er zowel positieve als negatieve ervaringen zijn rondom keuzevrijheid. De ervaringen van organisaties, ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd, en ouders van kinderen in de middelbare schoolleeftijd komen grotendeels overeen. Er is daarom voor gekozen om de onderzoeksuitkomsten van de drie respondentgroepen in dit hoofdstuk samen te nemen en alleen waar relevant de verschillen te beschrijven.

Kanttekening

De keuze voor het betrekken van organisaties heeft mogelijk geleid tot een wat kritisch beeld van keuzevrijheid, omdat het waarschijnlijk is dat ouders bij organisaties aankloppen wanneer zij problemen ervaren. Uitkomsten van een onderzoek naar oudertevredenheid (Van Loon-Dikkers, Heurter & Ledoux, 2017) laten zien dat ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte gemiddeld redelijk tevreden zijn over het schoolkeuzeproces. Een minderheid is niet tevreden. Mogelijk treden ervaringen uit deze categorie ouders in dit rapport meer op de voorgrond.

Keuzevrijheid

De onderzoeksresultaten laten zien dat keuzevrijheid niet voor alle ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte vanzelfsprekend is. Er is pas sprake van echte keuzevrijheid als ouders (en in voortgezet onderwijs ook de kinderen) zelf uit verschillende scholen een keuze kunnen maken. Voor iets meer dan de helft van de ouders geldt dat zij niet kunnen kiezen uit verschillende scholen. De voor hun kind benodigde extra ondersteuning kan maar op één school geboden worden en in enkele gevallen is er nog geen passende plek gevonden. De andere ouders kunnen kiezen uit verschillende scholen.

¹⁰ Passend onderwijs kent verschillende beleidsdoelen, gebaseerd op de Wet passend onderwijs <http://wetten.overheid.nl/BWBR0032176/2015-01-01>. Ook is voor de invoering van passend onderwijs een analytische beleidsevaluatie uitgevoerd (Ledoux, 2013).

Naast beperkte keuzemogelijkheden komt het ook voor dat ouders niet zelf kunnen kiezen waar hun kind naartoe gaat.

Factoren die een rol spelen bij keuzevrijheid

De keuzevrijheid wordt beperkt doordat scholen kinderen afwijzen, bijvoorbeeld omdat er geen plek is, vanwege handelingsverlegenheid of op grond van toelatingscriteria¹¹.

Keuzevrijheid staat ook onder druk in situaties waarin er voor ouders geen keuze is tussen regulier en speciaal onderwijs. Afspraken die binnen het samenwerkingsverband gemaakt zijn, bijvoorbeeld met betrekking tot opbouw van expertise van bepaalde scholen of een visie op een bepaalde doelgroep, en de nieuwe financieringssystematiek kunnen hierbij een rol spelen. Dit komt bijvoorbeeld voor bij twee ouders van een kind met Downsyndroom die op zoek zijn naar een school voor regulier voortgezet onderwijs, maar door het samenwerkingsverband verwezen worden naar een school voor voortgezet speciaal onderwijs. De aard van de ondersteuningsbehoefte kan de keuzevrijheid ook beperken: ouders van een kind met een complexe ondersteuningsbehoefte hebben over het algemeen meer moeite met het vinden van een passende plek en minder keuzemogelijkheden dan ouders van kinderen met een enkelvoudige problematiek. In het voortgezet onderwijs speelt bovendien mee dat het onderwijsniveau van de school overeen moet komen met het niveau van het kind. Dit intensificeert de zoektocht en leidt soms tot een keuze voor een school met een lager niveau.

Anderzijds laten de onderzoeksresultaten zien dat mondigheid en doorzettingsvermogen van ouders de keuzemogelijkheden en de kans op een passende plek kunnen vergroten. Uit ander, journalistiek onderzoek komt ook naar voren dat assertiviteit van ouders belangrijker is geworden in het nieuwe systeem (Van der Meer, 2016). Niet iedere ouder beschikt echter over de benodigde vaardigheden. Daar komt bij dat ouders die het zich kunnen veroorloven door zelf (mee te) betalen de keuzevrijheid en/of de kans op een passende onderwijsplek voor hun kind kunnen vergroten. Zowel de organisaties als enkele ouders gaven aan dat ouders soms zelf extra ondersteuning inkopen of uitwijken naar particulier onderwijs.

Indien ouders een keuze hebben uit verschillende scholen die een passende plek kunnen bieden, maken zij een afweging op basis van het gevoel dat zij bij een school hebben, de afstand tussen school en thuis, de grootte van de groep (basisonderwijs) en/of de schoolgrootte, en/of de kenmerken en voorzieningen van het schoolgebouw. Geloofsovertuiging is van ondergeschikt belang bij het kiezen van een school, een uitzondering daargelaten. Dit lijkt vergelijkbaar met wat ouders van kinderen zonder extra ondersteuningsbehoefte belangrijk vinden.

¹¹ Een vijfde van de geïnterviewde ouders heeft een afwijzing gekregen, dit komt vaker voor in het voortgezet onderwijs als het gaat om toelatingscriteria of geen plek.

Ervaringen

De tevredenheid van de ouders over het schoolkeuzeproces loopt sterk uiteen. De meeste ouders (43%) zijn ontevreden, bijna een derde (30%) is tevreden, anderen hebben gemengde gevoelens (27%). Uit een onderzoek naar oudertevredenheid binnen passend onderwijs (Van Loon-Dikkers, Heurter & Ledoux, 2017) komt ook naar voren dat de tevredenheid van ouders over het schoolkeuzeproces sterk varieert. Gemiddeld genomen zijn ouders tevreden.

Ouders die tevreden zijn geven over het algemeen aan dat zij goed geïnformeerd zijn. Ook voelen zij zich gehoord en serieus genomen. Van de ouders die niet tevreden zijn, heeft twee derde het gevoel dat zij niet serieus wordt genomen. Dit waren vooral ouders die op zoek waren naar een school voor voortgezet onderwijs. Eveneens twee derde heeft het gevoel niet welkom te zijn. Zij hebben de ervaring dat scholen terughoudend zijn in het aannemen van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte. Soortgelijke ervaringen komen ook naar voren in de publicatie van Van der Meer (2016), waarin ouders van een ‘defensieve houding’ van scholen spraken. Tegelijkertijd gaf een enkele ouder toe zelf ook terughoudend te zijn met informatie, omdat ze vreesde dat haar kind niet aangenomen zou worden als zij ‘het hele verhaal’ zou vertellen.

Voorals ouders van kinderen in de middelbare schoolleeftijd omschrijven het schoolkeuzeproces als een zoektocht die om veel doorzettingsvermogen vraagt. Enkele ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd hebben dit ook zo ervaren¹². Dit had vooral te maken met gebrekkige informatievoorziening en communicatie over de ondersteuningsmogelijkheden van scholen. Ook de organisaties geven aan dat het vaak niet duidelijk is wat scholen wel en niet kunnen bieden. Dit maakt het lastig voor ouders om scholen met elkaar te vergelijken. Dit komt overeen met ervaringen van ouders zoals door Van der Meer (2016) beschreven. Daaruit blijkt dat de ondoorzichtigheid van passend onderwijs voor problemen kan zorgen. De bedoeling van passend onderwijs was echter dat het vinden van een geschikte plek makkelijker zou worden voor ouders, doordat schoolondersteuningsprofielen het ondersteuningsaanbod van scholen inzichtelijk zouden maken. In de praktijk blijkt dit dus echter nog niet overal zo te zijn. Ook uit de integrale casestudies blijkt dat het schoolondersteuningsprofiel nog niet de beoogde functie heeft (Eimers, Ledoux & Smeets, 2016).

Negatieve ervaringen betreffen ook het trage proces waarover met name ouders spreken wiens kind een overstap moet maken. Scholen waar het kind al naartoe gaat, blijven het vaak lang proberen en komen laat met een verwijzing. Deze zorgen komen ook naar voren in de integrale casestudies (Eimers, Ledoux & Smeets, 2016). De door de school voorgestelde plek wordt door sommige ouders niet als passend ervaren en soms blijkt dat

¹² Een verklaring voor dit verschil kan zijn dat voor de eerste groep naast de extra ondersteuning ook het gewenste niveau moet kunnen worden geboden.

zij er toch niet terecht kunnen. Als gevolg hiervan gaan zij zelf op zoek gaan naar een andere plek. Ook ouders die voor het eerst een school kiezen en worden afgewezen omdat de school de ondersteuning niet kan bieden, gaan vaak zelf opnieuw op zoek, soms ook buiten de regio. Eén van de doelen van passend onderwijs was juist het verminderen van het zelf zoeken door ouders, het van school naar school gaan (het zogenaamde ‘shoppen’). Dit doel is dus nog niet overal bereikt.

De organisaties zien dat er meer flexibiliteit ontstaat waardoor er meer maatwerk in allerlei vormen mogelijk is dan in de periode voor de invoering van passend onderwijs. De nieuwe structuur heeft echter als keerzijde dat het voor ouders minder inzichtelijk is.

Tot slot

Op basis van dit onderzoek kunnen we concluderen dat de keuzevrijheid niet voor alle ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte vanzelfsprekend is. Er zijn zowel factoren die de keuzevrijheid kunnen inperken (complexiteit van de ondersteuningsbehoefte, afwijzingen en terughoudendheid van scholen) als factoren die de keuzevrijheid kunnen vergroten (mondigheid en doorzettingsvermogen van ouders, gunstige financiële situatie van ouders). Daarnaast zijn er grote verschillen tussen scholen en regio's. Scholen verschillen in hoe zij omgaan met de zorgplicht en er is verschil in het beschikbare aanbod.

Het lijkt erop dat de verschillen in (eigen) mogelijkheden ongelijke kansen wat betreft de keuzevrijheid van ouders tot gevolg kunnen hebben. Tegelijkertijd is het de vraag hoe erg het is als ouders geen keuze hebben uit verschillende scholen voor hun kind. Uiteindelijk gaat het ouders er om dat er een passende onderwijsplek voor hun kind wordt gevonden. Of er hierbij een keuze gemaakt kan worden uit diverse scholen of niet, is dan minder belangrijk. Of ouders tevreden zijn over de keuzevrijheid die zij hadden en de uitkomst van het keuzeproces voor hun kind, is ook afhankelijk van hun wensen.

Dit onderzoek wijst erop dat de informatievoorziening, communicatie, bereidwilligheid van scholen en de deskundigheid op de scholen verbeterd kan worden. Dit zou de zoektocht van ouders naar een geschikte school voor hun kind kunnen vergemakkelijken en het ‘shopgedrag’ van ouders kunnen verminderen.

Passend onderwijs lijkt de verwachtingen van sommige ouders te hebben veranderd. De term passend onderwijs wekt bij hen de verwachting dat er voor ieder kind op elke school een passende plek is of gerealiseerd kan worden. Ieder kind verdient een passende plek, maar het is voor scholen niet mogelijk om ieder kind aan te nemen. Wat wel kan, is ervoor zorgen dat ouders zich welkom voelen, door met een open houding het gesprek met hen aan te gaan en hen serieus te nemen.

“Het aannemen van een kind hoeft niet vanzelfsprekend te zijn, maar het gesprek daarover zou wel vanzelfsprekend moeten zijn.” (citaat van een ouder)

Referenties

Brief AO Passend onderwijs 29 juni 2016. Balans, NVA.

http://www.balansdigitaal.nl/media/3800515/passend_onderwijs_verbeterpunten_debat_29_juni_2016.pdf

Brief en bijlage AO Passend onderwijs 29 juni 2016. Ieder(in) en negen collega-organisaties.

<https://iederin.nl/nieuws/17842/passend-onderwijs--maak-werk-van-relatie-met-ouders/>

Eck, P. van & Walraven, M. (2014). *Pionieren in passend onderwijs: ervaringen van ouders*. Utrecht: Oberon.

Eimers, T., Ledoux, G. & Smeets, E. (2016). *Passend onderwijs in de praktijk. Casestudies in het primair en voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs*. Nijmegen: KBA Nijmegen.*

Ledoux, G. (2013). *Ex ante evaluatie Passend onderwijs. Studie in opdracht van de ECPO*. In: ECPO (2013), *Evaluatiekader Passend onderwijs*. Den Haag: ECPO.

Loon-Dikkers, A.L.C. van, Heurter, A.M.H. & Ledoux, G. (2017). *Ervaren bureaucratie en tevredenheid passend onderwijs. Meninge van ouders en mbo-studenten, schooljaar 2015-2016*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.*

Meer, J. van der (2016). *De bomen en het bos. Leraren en ouders over passend onderwijs*. Amsterdam: 2016.*

Netwerk Ouderinitiatieven (2014). *Wat ouders verwachten van passend onderwijs*.

<http://www.netwerkouderinitiatieven.nl/site/news.php?extend.182>

Onderwijsconsulenten / SOSO (2016). *Rapport 2014/2015, ervaringen, trends en aanbevelingen*.

https://onderwijsconsulenten.nl/media/cms_page_media/1/Rapport%202014-2015.pdf.

Onderwijsraad (2011). *Passend onderwijs voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte*. Advies. Den Haag: Onderwijsraad.

*

Deze publicatie maakt deel uit van het door het Nationaal Regieorgaan Onderwijs onderzoek gefinancierde onderzoeksprogramma Evaluatie Passend Onderwijs.

BIJLAGE 1

Evaluatie Passend Onderwijs

Thematische studie Keuzevrijheid ouders binnen passend onderwijs

Gespreksleidraad organisaties

Doel van het gesprek is zicht krijgen op wat daadwerkelijk speelt op het gebied van keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte binnen passend onderwijs. In hoeverre is er sprake van (gepercipieerde) keuzevrijheid voor ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte? Welke factoren spelen hierbij een rol? Wat gaat goed, wat gaat minder goed?

Introductie

Kennismaking, korte uitleg over het onderzoek.

Vragen

1. Als het gaat om de vrije schoolkeuze, hoe denkt u dat ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte binnen passend onderwijs dat ervaren?
 - Wat gaat er goed?
 - Wat gaat er minder goed? Tegen wat voor problemen lopen ouders aan?

Denk hierbij aan informatie, communicatie, aanbod, handelingsverlegenheid, bereidwilligheid,

Wat zijn de signalen die u hoort, van wie, kunt u een voorbeeld geven/situatie schetsen?

- Hoe tevreden denkt u dat ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte zijn over het proces van schoolkeuze sinds de invoering van passend onderwijs?
 - Wat kunt u zeggen als u de huidige situatie rond keuzevrijheid vergelijkt met bijvoorbeeld 5 jaar geleden (voor de invoering van passend onderwijs)?
 - Verschillen per onderwijssector?
2. Wie bepaalt in de meeste gevallen uiteindelijk waar een kind naar toe gaat?
 - Hoeveel zeggenschap/inspraak hebben ouders?

3. Welke factoren of overwegingen spelen een rol in het proces van schoolkeuze voor kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte binnen passend onderwijs?

Denk aan onderwijsbehoefte van het kind, systeem/de procedures, financiële overwegingen, reisafstand,

- Is er een factor die meestal doorslaggevend is? Zo ja, welke?
- Is dat anders dan bv 5 jaar geleden (voor de invoering van passend onderwijs)?

4. Hoe kunnen problemen volgens u voorkomen worden?

5. Wie kan dat verbeteren/wie kan actie daar in nemen?

6. Heeft u verder nog opmerkingen?

BIJLAGE 2

Evaluatie Passend Onderwijs

Thematische studie Keuzevrijheid van ouders binnen passend onderwijs

Gespreksleidraad ouders

Doel gesprek: achterhalen in welke mate ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte keuzevrijheid ervaren bij het maken van een schoolkeuze binnen passend onderwijs, welke factoren hierbij een rol spelen en tegen welke problemen ze eventueel aanlopen.

Introductie

- Kennismaking
- Korte uitleg over (doel van) het onderzoek en wat er met input v ouders wordt gedaan.

Vragen

1. Naar welke school (of vorm van onderwijs) gaat uw kind?
 - Welke groep/klas/traject?
 - Sinds wanneer gaat hij/zij naar deze school?
 - Om welke regio gaat het?
 - Wat was de aanleiding voor schoolkeuze? (bijv. overgang p-vo, overgang regulier-speciaal of andersom, ook vragen naar ondersteuningsbehoefte, indien nog niet besproken)
2. Hoe hebt u het proces van het vinden/kiezen van een school voor uw kind ervaren?
 - Wat ging er goed?
 - Wat ging er minder goed? / Waren er problemen waar u tegenaan liep?
 - Wanneer bent u begonnen met zoeken?
 - Welke factoren speelden een belangrijke rol bij de keuze van een school voor uw kind? Onderwijsbehoefte kind? Financiële overwegingen? Afstand tot de school?
 - Moest u veel moeite doen om een geschikte school te vinden?
 - Waren er scholen die uw kind *niet* wilden aannemen? Zo ja, waarom niet? (te weinig plek, teveel zorgleerlingen op school, geen gepaste ondersteuning, etc.)
 - Waren er scholen waartussen u kon kiezen?

- Voelde u zich serieus genomen?
 - Was er iemand bij wie u terecht kon?
 - Hoe verliep de informatievoorziening?
 - Hoe verliep de communicatie?
 - Hoe tevreden bent u over het aanbod?
3. Hoe en door wie is uiteindelijk besloten waar uw kind naartoe zou gaan? (door ouders, swv, in goed overleg?)
- Wat was doorslaggevend bij de keuze of het besluit?
 - Hoeveel zeggenschap/inspraak had u?
 - Heeft u het gevoel gehad een keuze te hebben?
4. Hoe tevreden bent u over het hele schoolkeuzeproces? (rapportcijfer)
5. Hebt u nog suggesties voor verbeterpunten?
Hoe kunnen evt. problemen waar u tegenaan liep volgens u voorkomen worden?
6. Hebt u tot slot nog verdere opmerkingen m.b.t dit onderwerp?

Oberon
onderzoek | advies

 CED
groep
educatieve diensten